

GAZELLERDE 'DEDİLER' İFADESİYLE SEVGİLİYİ TANIMLAMA
DEFINITION OF LOVE IN GAZELS WITH THE WORD 'THEY SAID'

MEHEDDİN İSPİR

Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

meheddin.ispir@erzurum.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-7330-342X>

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
S.8, Nisan | April 2019, Erzurum
ISSN: 2149-939X

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 14.03.2019
Kabul Tarihi | Accepted Date : 26.04.2019
Sayfa | Pages : 55-73
 <http://dx.doi.org/10.29157/etusbe.92>

This article was checked by

 iThenticate®

GAZELLERDE 'DEDİLER' İFADESİYLE SEVGİLİYİ TANIMLAMA

Meheddin İSPİR

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), S.8, Nisan 2019, Sayfa: 55-73

ÖZET

Gazel, daha çok sevgiliyi konu edinen ve sevgilinin güzelliklerini işleyen bir nazım şeklidir. Gazelde sevgilinin güzellikleri belli mazmunlar ile ele alınır ve işlenir. Şair, sevgilinin güzellik unsurlarını anlatırken farklı üsluplar kullanabilir. Konuyu çekici kılmak için farklı bakış açıları getirebilir. "Dediler" ifadesi ile anlatım şaire farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu ifade ile şair, sevgilinin güzelliklerini daha güçlü ve inandırıcı kılmaya çalışır. Şair, herkes tarafından veya işin ehli olanlar tarafından kabul görmüş bir güzelliği şiirinde işler. Şair, sevgilinin üstün güzelliğini dediler ifadesiyle tasdiklemiş olur. Bu çalışmada, farklı şairlerin divanları tarandı. Sevgiliyi dediler ifadesi ile anlatan beyitler tespit edildi. Dediler ifadesini kimin ya da kimlerin söylediğine göre beyitler sınıflandırıldı. Dediler ifadesiyle dile getirilen güzellik unsurları anlamsal olarak ele alınıp değerlendirildi.

Anahtar Kelimeler: Gazel, Dediler, Sevgili, Âşık.

DEFINITION OF LOVE IN GAZELS WITH THE WORD 'THEY SAID'

ABSTRACT

Qazel is a form of verse that deals with the beloved and deals with the beauty of the beloved. In Qazel the beauty of the lover is dealt with and evaluated with certain literary art. The poet can use different styles to describe the beauty elements of his beloved. It can bring different perspectives to make the subject attractive. Expression with the word they said poet has given a different perspective. With this expression, the poet makes lover's beauties more powerful and convincing. The poet expresses an accepted beauty recognized by all or by those who know the work in his poetry. The poet, the beloved beauty of the lover said the word they said. In this study, divans of different poets were scanned. Couples defining the lover with the word they said were detected. Couplets were classified according to who or who they said it. The beauty elements expressed by the phrase said was considered and evaluated semantically.

Keywords: Gazel, They Said, Dear, Lovers.

Giriş

Dediler kelimesi, genel olarak kabul gören bir konunun halk arasında yaygınlaşması ile ortaya çıkan bir kullanımdır. Bu kullanıma bağlı olarak konuların işlenişi ve ele alınışı üzerine şairler tarafından farklı bir anlatım biçimi geliştirilmiştir. Dediler ifadesiyle şairler sevgilinin güzellik unsurlarını ele alırken duygu ile yaygın söylentinin birleşimini esas almışlardır. Halk arasında yayılmış, herkes tarafından kabul görmüş bir anlatımın sevgiliye özgü kılınarak bir şair tarafından ele alınıp işlenmesi, gazel nazım şekli içerisinde eritilmesi şiire efsanevi bir hava katmıştır. Âşığın sevgiliye olan ilgisi, sevgilinin destanlaşmış güzellikleri karşısında iyice artmış, bu anlatım biçimiyle sevgili daha da yüceltilmiştir. Efsanevi güzelliklere sahip olan sevgili karşısında âşığın da efsaneleşmesi kaçınılmazdır. Bu yönüyle dediler ifadesi gazelin anlamına farklı bir derinlik kazandırmıştır. Hayal ile gerçeğin birleştiği bir noktada şair, kalemindeki sırları daha açık bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Hayalindeki sevgiliyi dediler ifadesiyle gerçeğe taşımıştır. Dediler ifadesiyle ünlenen güzellik unsurları şiirle adeta bir tablo üzerine resmedilmeye çalışılmıştır. Dediler ifadesi ile sevgilinin ün yapmış bir güzelliğinin kesinleşmiş halidir. O güzelliği tartışmanın yerini kabullenme almıştır. Kesin kabul görmüş bir güzellik karşısında âşığın yapacağı tek ilke bu güzelliğe teslim olmaktır.

1. Halk Tarafından Dile Getirilen Güzellik

Herkes tarafından görülmüş, güzelliğiyle dikkat çekmiş, yüzü, boyu, saç, dudağı, yanağı, kaş gibi farklı güzellik unsurlarıyla dillerde dolaşan bir sevgili, şairin şiirine yön verir, şairin anlatımını renklendirir ve kuvvetlendirir. Herkesin dilinde dolaşan bir güzellik destanlaşmış bir güzelliştir. Sevgilinin güzelliğinin dillerde dolaşması dediler ifadesiyle şair tarafından şiire taşınır ve şair bu ifadeyle sevgiliyi anlatmada kendini güvende hisseder.

Aşağıdaki beyitlerde sevgilinin dudağı için, kand (şeker), nebât (bitki), gonca, şeker, em (ilaç), can bahşedici, dem-i İsa (İsa'nın nefesi) denildiği vurgulanarak sevgilinin dudağı üzerinde anlam unsurları oluşturulmuştur.

Sevgilinin dudağına şeker veya şeker bitkisi denildiği için cehennem ateşi gibi yanan âşık, sevgilinin kevser suyu gibi hayat veren dudağını ayıplamaya kalkmaktadır. Çünkü âşığın istediği o ateşin o suya ulaşmasıdır.

Geh dudaguña kand didiler gehî nebât

Şîrin budur ki kevsere ta'n urur ol duzah Ahmedî D., 115/3, s. 279

Sevgilinin sevinçli, güler yüzlü ve neşeli olması onun dudağına gonca denilmesine bağlanmıştır. Halk sevgilinin dudağını goncaya benzettiği için sevgili gonca gibi neşeli ve güler yüzlü olmak zorundadır. Burada âşık sevgilinin güler yüzlü ve neşeli olmasını dediler ifadesi ile garantiye almak istemektedir.

Lebüne gonca benzer didiler

Anuñ-çun böyle handân-durur şâd Ahmedî D., 130/2, s. 290

Sevgilinin dudağına arındırılmış ferah bahşeden kadeh denildiğinde, sevgilinin göğsü de parlayan saf bir ayna olarak dile getirilmektedir.

Lebiñe cām-ı ferah-bahş-ı musaffâdır der

Şineñe âyine-i sâf-ı mücellâ dediler Nafiz D., 227/4, s. 296

Sevgilinin dudağına şeker dediklerinde artık âşığın kuru teninin ona denk olması beklenemez.

Didiler kim şeker olur leb-i cânâne bedel

Hîç olur mı kim ola bir kuru ten cânâna bedel Revanî D., 227/1, s. 308

Sevgilinin dudağı can hastasının derdine ilaç, boyu elif, ağzı ise mim halkasıdır.

Lebi cân hastasınun derdine emdür didiler

Kâmeti aña elifdür deheni halka-i mîm Revanî D., 242-6, s. 317

Can bağışlayan dudağın etrafında ortaya tüyler çıkınca ölümsüzlük suyu olan dudağa kara yaslı demişler. Etrafı ayva tüyleriyle kaplanmış bir dudak tasavvuru kara yaslı olarak hayal edilmiştir. Burada dediler ifadesi hayal derinliğini artırmıştır.

La'l-i cân-bahşında zâhir olalı hatt-ı siyâh

Kara yasludur didiler çeşme-i hayvân için Revanî D., 266-5, s. 331

Sevgilinin dudağı her nefeste ölüleri dirilttiği için onun can veren nefesine İsa'nın nefesi demişler. Demişler ifadesiyle sanki yaşanmış olaylar zinciri hissettirilmekte ve sevgili efsaneleştirilmektedir.

Her nefesde lebün ihyâ-yı memât itdüğü-çün

Dem-i cân-perverüne hem dem-i İsa didiler T. Cafer Çelebi D., 29/2, s. 338

Sevgilinin dudağının tüyleri etrafında ölülerin dirilmesine şaşılmaz. Çünkü ona son devrin Meryem oğlu İsa'sı demişler.

Devr-i hattunâda lebüñ dirgürse n'ola mürdeyi

Dediler devr âhirinde 'îsî-i meryem gelür Hecri D., 20/2, s. 72

Sevgilinin yüzündeki yeşil tüylerle Hızır arasında yeşillik bakımından ilgi kurulur ve tüylere Hızır denildiğinde dudak da ölümsüzlük suyu olur.

Hat-ı sebzine anuñ Hızır diyenler didiler

Âb-ı hayvân lebi zülfi `ulumâtı ancak Emri D., 253/4

Sevgilinin boyuna yürüyen selvi denildiğinde âşığın gözünde akarsu hayali belirir.

Ser-sebz kadüne didiler sero-i revândur

Dâyim bu hayâl-ile gözi cû-yı revândur Ahmedî D., 172/1, s. 322

Selvi boylu, gül bedenli sevgili gül bahçesine gelince goncalar bir araya gelir selviler sıraya geçer denmiştir. Sevgilinin boyu selvileri, gül kokan bedeni de goncaları buyruğuna alabilecek üstünlükte verilmektedir.

Didiler gonçeler dem-beste olmuş sero pâ-beste

Meger ol sero-kâmet gül-beden gülzâra gelmişdür Süheylî D., 65/2

Sevgilinin ayağının toprağı, âşığın aklını canını dinini, dilini ele geçirip onu şaşkına çevirir demişler. Sevgilinin gözüne kaza oku dedikleri için âşığın bu takdire boyun eğmesi gerekir. Sevgili taş gönüllüdür, âşığın başını yarar dedikleri için âşık sevgiliye başını vermeye hazırdır.

Akl u cân u dil ü dîn-ile ele girür-ise

Ayaguñ toprağı anı sana magbûn didiler Ahmedî D., 211/3, s. 352

Didiler gözi kaza ohudur andan hazer it

Pes bu takdîr işine ben nice tedbîr kılâm Ahmedî D., 450/6, s. 480

Didiler başuñ yarar ol yâr-ı sengîn-dil sakın

Başumı teklîf idüp didüm ki yararsa n'ola Emri D., 8/2

Sevgilinin yanağının aksine, İskenderin aynası; yanağına ise, şafak vaktini arayan dünyanın güneşi, demişlerdir.

'Aks-i ruhsârunla mir'ât-i Sikender didiler

Ben Halîl'üm âteş-i Nemrûd dirdüm bâdeye Ş. Yahya D., 343/4 s. 370

Cebheñe mâh-ı şebistân letâfet söyler

Ruhuña mihr-i sipîhr-i şafağ-ârâ dediler Nafız D., 227/3, s. 296

Güzellik bağında sevgiliye gülen gonca denildiğinde, âşık için de hoş sözlü bülbül denilmiştir.

Hüsn bâğında sana gonçe-i handân didiler

Bana hem ey gül-i ter bülbül-i hoş-hân didiler Nigârî D., 196/1, s.125

Sevgilinin merhamet edip âşığa yakınlık göstermesine ihsan denildiği için sevgilinin ayağının toprağını, âşığın gözüne sürmesi sevgilinin bir ikramı sayılır.

Tûtiyâ-yı kademin 'aynıma ikrâm eyle kim

Sebeb-i kurbiyet-i rahmeti ihsân didiler Nigârî D., 196/2, s.125

Sevgili kan dökücü hançerini eline aldı dediklerinde, aynen yan bakışında olduğu gibi âşığın gönlü ona vurulmak için hazır bekler.

Didiler hançer-i hûn-rîzini tîz itdi o yâr

Gamze gibi yine dil ana da urulsa gerek A.Haleti D., 425/4 s. 395

Âfet-i cân dediler gamze-i cellâdın için

Nahl-ı gül söylediler kâmet-i şimşâdın için Nedim D., 90/1

Sevgiliye temiz vücutlu dedikleri için, onun vücudu hem terli hem de parlak olarak tepeden tırnağa gül gibi, billur gibidir.

Cism-i pâkin dediler hem ter imiş hem berrak

Tepeden tırnağa dek gül gibi billûr gibi Nedim D., 148/3

Sevgili âşığa eziyet etmeye kastettiği için, âşığa vefa etmeye eğilimi olmaz demişler.

İşidenler baña cevır itmege kaçd itdüğini

Yok degül saña vefâ itmeye meyli didiler T. Cafer Çelebi D., 29/3, s. 338

Sevgilinin saçının gamından dolayı sevgiliye Leylâ, sevgilinin saçı yüzüne ulaşmış dediklerinde gönül ahının dumanı güneşe ulaşır.

Gam-ı zülfüñle çü düşdi kara sevdâlara dil

Baña Mecnûn okıyuben saña Leylâ didiler T. Cafer Çelebi D., 29/5, s. 338

Ulaşmış didiler ruhsâr--ı yâre zülf-i şeb-gûmı

Anuñçün âfitâba dâd-ı âh-ı dil ulaşmışdur B. Asım D., 142/4, s. 233

Sevgilinin saçının kokusu ile ilgili olarak, saç misk ve amber kokusu ile ilişkilendirilir. Misk kokusunun üretildiği ülkelere telmihle anlam ilgisi oluşturulur.

Bî-hatâ söz-durur şol fikret-i bârîk-ile kim

Saçuña kul yaraşur müşg-ile 'anber didiler Ahmedî D., 142/3, s.299

Çîn-i zülf-i dil-berüñ bûyın alınca

Rûmdan Kokuyı götür didiler nâfe-i Tâtâr için B. Rahmi D., 155/44, s. 243

Sevgilinin saçının silsilesi (örükleri) herkesi Mecnun edince, halk, bu siyah saçlı Leylâ acaba bize nasıl bir sihir yaptı, demişlerdir.

Zülfüñüñ silsilesi 'âlemi mecnûn kılup

Ne füsûn kıldı 'aceb bize bu Leylâ didiler A. Rıdvan D., 227/4, s. 263

2. Bazıları Tarafından Dillendirilen Güzellik

Bülbüller sevgilinin dudağı için, tatlı dilli papağan; süreyya incisini görmeyenler, sevgilinin dişi için gevher; İnce gören, dikkatle inceleyen, bir şeyi iyice gözden geçirenler, sevgilinin kaşının ne kadar eğri olduğunu bilemedikleri için onun kaşına hilal, yay ve nun demişlerdir.

Ahmedî vasfın iderken lebüñüñ bülbüller

Âferîn saña zi tûti-i hoş-ımlî didiler Ahmedî D., 135/7, s.294

Görmediler nicedür nazm-ı süreyyâyı meger

Ol kişiler ki dişüñ 'akdine gûher didiler Ahmedî D., 142/5, s.299

Geh hilâl u geh kemân nûn didiler kaşuña

Bu kamu kejdür bilemez anı her bârîk-bîn Ahmedî D., 499/6, s.504

Huri ve Rıdvan sevgilinin eşiğinin süsünü görünce yüce cennet bize hapishane oldu demişler.

Hûr u Rıdvân görüben işigün ârâyışını

Habs-gâh oldı bize cennet-i a'lî didiler Ahmedî D., 135/3, s.293

Sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri öyle güzel bir nesih yazısıdır ki en sağlam nesih yazısı bile onun yüzündeki bu yazıya denk gelemez, demişler.

Hüsnüñ neshine hat gelmedügin görenler

Muhkemi nesh nice ide müzevver didiler Ahmedi D., 142/6, s.299

Sevgilinin siyah beni amber, saçı hoten ülkesinden elde edilmiş misk kokusu, yüzü üzerindeki saçlar gül bahçesine giden siyah yılan, ay gibi parlayan yanağı, yeni doğmuş güneş olarak dile getirilmiştir.

Ben de bilmem bu siyeh hâlini 'anber dediler

Zülfüñe mülk-i Hoten nâfeñe bÿyâ dediler Nafız D., 227/2, s. 296

Ruḥuñ üzre şanemâ zülfüñi kim gördi ise

Didiler mâr-ı siyehdür gine gülzâra gider A. Rıdvan D., 206/2, s. 254

'İzâruñda senüñ ey meh yidi hâlüñ yedigerdür

Ruhuñ ayına bakanlar didiler mihr-i hâverdür Ravzi D., 210/1, s. 217

Sevgilinin güzellik unsurlarını kâtip olan Utarid (Merkür) yazmakta ve defter düzmektedir. Güneşe benzeyen yanağının zerresini bile hiç kimse açıklayamaz. Dadılar güzellik beşiğinde sevgilinin yüzüne baktıklarında, bu çocuk başka çocuklara benzemez, demişler.

Hüsnüñ evşâfın yazar evc-i felekde şevk ile

Bes bu ma'nâdan 'Uṭârid didiler defter düzer A. Rıdvan D., 212/4, s. 257

Şemme-i şems-i ruḥuñ kılmadı hiç kime beyân

Zülf ü hâlüñ şıfatın gerçi ki ḥayli didiler A. Rıdvan D., 227/5, s. 263

Dâyeler mehd-i melâhatde yüzüne bakıcak

Halk-ı 'âlem kamu bu tıfla tufeylâ didiler K. Nizami D., 16/4, s. 135

3. Görenlerin Dile Getirdiği Güzellik

Görenlerin gözünden sevgiliyi anlatan şair daha sağlam kanıtlarla sözünü ortaya koyar.

Taze yanmış göğüs için, sevgi bağının gülü, demişler. Sevgili elinde tuttuğu gül ile güle eşdeğer gül olmuş, demişler. Amber saçan sümbül gibi gül yüzünden koku yükselen sevgili, benzersiz güzelliكتedir, demişler. Alına yay burcu, ağzını görenler, temiz ve benzersiz düzenlilikte inci, yanağını ve yanağı üzerindeki yazıyı görenler, hiç kimsenin böyle süslü yazamadığı bir yazı, açılan

elbise arasından gümüşe benzeyen kolunu görenler güzelliğin hocası, tümüyle gümüş, demişler.

Gül-i bâğ-ı mahabbetdür dediler

Görenler tâze yanmış sîne dağın Beyani D., 600/4, s. 424

Tutmuş elde bir gül-i ra'nâyı dilber seyr eder

Hep görenler dediler oldu mukâbil gül güle Beyani D., 713/3, s. 488

Hep görenler didiler tahsîn ne bî-mânend olur

Gül yüzünden ref' olunca sünbül-i 'anber-feşân Emri D., 362/4

Görenler kaşuñ üzre alnuñ ey şâh

Dediler burc-ı kavse geldi uş mâh Hecri D., 127/1, s. 177

Dürr-i dendân-ı safâ-bahşun görenler didiler

Böyle pâk u muntazam lü'lü' 'Adende görmedük Ş. Yahya D., 201/4, s. 226

Câm-i la'liñi gören gönçe-i hamrâ dediler

Güş eden nağmelerin bülbül-i güyâ dediler Nafiz D., 227/1, s. 296

'Ârız u haţtuñ görenler didiler ey nakş-ı

Çîn Kimse yazmadı şu üzre nüshâ-i zîbâ-yı Çîn A. Rıdvan D., 644/1, s. 448

Âstînüñde görenler sâ'id-i sîmînüñi

Didiler ey hâce-i hûbân u pür-sîm-âstîn A. Rıdvan D., 644/2, s. 448

Sevgilide görülen bir duruma karşılık ortaya çıkan düşünceler dediler ifadesiyle beyitte yerini alır.

Sevgiliyi rakiplerle sohbet halinde görenler, sanki gül ve diken birbiriyle sohbetler, demişler. Edalı boyunu görenler, uzun selvi; debir kalemi vücut levhasının nakşını yazınca onu görenler, o anda ona parlak ay; yanağının üstünde amber kokuları saçan durumunu görenler, bir Hindi güneşe karşı durmuş uyuyor, demişler.

Yâri hem-sohbet-i ağyâr görenler didiler

Gûyiyâ oldu musâhib gül ü hârün ikisi Vahyi D., 257-8, s. 230

Kadd-i mevzûnun görenler didiler serv-i sehî

Nâzenînüm ehl-i 'aşkun sözlerin sanma tehi Yaver D.,184-11, s. 155

Yazınca nakşuñı levh-i vücûda kilik-i debîr

Didiler anı görenler o demde mâh-ı münîr Süheylî D., 71/1

Görenler hâl-i 'anber-bâruñı ruhsâruñ üstinde

Didiler âftâba karşı varmış hâba bir Hindû Süheylî D., 282/2

Yakuta benzeyen kırmızı dudağının içinde diş incisini görenler, sedef sandığında inci budur demişler. O güzelin o güzel gözlerini görenler, ah bir gözü ceylandır demişler. Yanağı üzerinde sevgilinin sevgilinin hoş kokulu saçını görenler, gül bahçesinde siyah yılan sarılmış demiler.

Hokka-i la'lüñde görenler dür-i dendânuñı

Didiler dürc-i sadefde lü'lü' ü lâlâ budur Ravzi D., 221/2, s. 220

Ol güzel gözlerini ol güzelün görenler

Nazmiyâ bir gözi âhûdurur âh o didiler E. Nazmi D., 1205/5, s. 1244

Görenler ârızında kâkül-i hoş-büy-ı cânânı

Didiler Âliyâ mâr-ı siyeh gülzâra şarmaşmış Mustafa Ali D., 599/5, s. 797

4. Seyredenlerin Dile Getirdiği Güzellik

Sevgilinin güzellik unsurları onu seyredenlerin gözüyle ele alınarak diğer anlam öğeleriyle ilişkilendirilmiştir. Şu beyitte; Ey Baki, yeni yetme goncaya benzeyen sevgilinin kırmızı lal taşı gibi olan dudağının tüylerini seyr edenler, o yazı senin gülen yüzün olmaktadır demişler.

Hatt-ı la' lin Bâkıyâ ol gonca-i nev-rüstenüñ

Seyr idenler didiler handânuñ olmakdur bu hat Baki D., 122/5, s.174

5. İşitenlerin Dile Getirdiği Güzellik

Sevgilinin güzelliklerini işitmek başkasından onun ünlene güzelliğini duymaktır. Böyle bir anlatım sevgilinin güzelliğinin dillere destan olması demektir.

Sevgilinin dudağının niteliklerini işitenler şaşkınlıklarından parmaklarını ısırıp bunun gibi bir tatlı hiçbir yerde bulunmaz demişler. Yine papağan gibi tatlı sözlü olan sevgilinin sözlerini işitenler, söz söyleyenlerin en lütfedicisi

olarak sevgiliyi gösterirler. Sevgilinin gam yüküyle gönül mülkünü yıktığını işitenler ise, o âşîğa ne kadar da sitem etmiş, demişler.

Lebi vasfın işidenler ısırup barmağını

Didiler kanda bulunur ola bunuñ gibi kand Ahi D., 14/3, s.9

Lutf idüp söyledi ol tûtî-i şîrîn-güftâr

İşidenler didiler ancak ola lutf-ı suhan Ş. Yahya D., 265/2 s. 290

Dilberün hayl-i gamı mülk-i dili yıkdığına

İşidenler sitem itmiş ana haylî didiler E. Nazmi D., 1208/4, s. 124

6. Mana Ehlinin Dile Getirdiği Güzellik

Mana ehli işi anlayan bilen, işin gizliliklerine vakıf olan kimse demektir. Sevgilinin mana ehlinin gözüyle anlatılması şair için en büyük bir kanıttır.

Mana ehli sevgilinin yüzünün aynasını görünce bu yüzdeki manayı çözemeyip onun bu yüzündeki manayı ancak Allah bilir demişler. Bu yönüyle yüz Allah'ın bir tecellisi olarak mana kazanmaktadır.

Ehl-i ma'nâ göricek şüretün âyinesini

Hak bilür kim n'ola bu şürete manâ didiler K. Nizami D., 16/5, s. 135

7. Zahitlerin dile getirdiği güzellik

Zahit işin dış görünüşüne önem veren, bir işin manasına ve derinliğine inemeyen kişi olarak bilinir ve bu yönüyle divan şiirinde ele alınır. Zahit gece aya benzeyen sevgiliyi görünce sevgilinin parlaklığından gece ile gündüzü fark etmiyor, bundan dolayı ona kör diyorlar.

Gayrla sen mehi bir gördüğine zâhid-i şehri

Giceden gündüzi fark itmedi a mâ didiler T. Cafer Çelebi D., 29/6, s. 338

8. Herkes Tarafından Bilinen Bir Güzellikten Öte Bir Güzellik

Sevgilinin benzetmelerle dile getirilen güzellik unsurları aslında benzetilen unsurların çok daha ötesindedir. Sevgilinin güzellik unsurları gazelde işlenirken nitelik bakımından sevgiliye benzerlik yönüyle eş değer unsur bulunmadığı vurgulanır ve bilinen güzellikten öte bir güzellik anlatılmaya çalışılır.

Her ne kadar sevgilinin yüzüne, zühre, ay ve güneş dense de onun gerçek özünü kimse bulamaz, yüzünün parlaklığı zühreden de aydan da güneşten de öte bir parlaklıktır, bu parlaklığa sınır konamaz.

Yüzüñe zühre didiler ü ay u gün velî

Mâhiyyetini kimse bulamaz budur esah Ahmedi D., 110/3, s. 275

Geh zühre didiler yüzüñe geh güneş geh ay

Rûşanlığından añlanımaz hîç gâyeti Ahmedi D., 682/5, s.594

Sevgilinin ağzına bazen nokta bazen zerre demişler ancak zan ve kuruntu ile onu açıklamak olanaksızdır. Onunağzı nokta ve zerrenin de ötesindedir.

Ağzuña gâh nokta vü geh zerre didiler

Cümle gümân ü vehm çü gelmez beyâna hiç A. Rıdvan D., 135/77, s. 233

9. Âşığı Yalanlamayı Dile Getiren Güzellik

Bazen âşık da sevgiliyi anlatmada yetersiz kalır. Bu durumda Sevgili için söylenenlere âşık kulak verir ve kendisini yalanlar.

Şu beyitte, şair, sevgilinin lal gibi olan kırmızı dudağına can dedim ancak bena bu yalanı söyletmeyip ona ölümsüzlük suyu dediler.

Cân didüm la lüñe hergiz beni söyletmediler

Âb-ı hayvân didiler aña bu yalanı göre Mustafa Ali D., 1233/4, s. 1100

10. Anlatılamayacak Derecede Üstün Güzellik

Sevgili ile ilgili benzetmeler çoğu zaman yetersiz kalır, sevgili ile ilgili daha fazlası söylenmek istenir. Bu durumda sevgili hakkında söylenenler şair tarafından eleştirilir veya daha güzelini bulma çabası hissettirilir.

Şair, sevgiliyi hurilere benzeterek hurilerle eşit tutanlar için, cennete gitmek için cehennem de daha fazla yanalar, diyerek tepki göstermekte ve gerçekte sevgilinin hurilerden de üstün bir güzelliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Halk artuk yana cennetde cehennemden eğer

Sana fi'l-cümle müşâbih ola huri didiler K. Nizami D., 16/6, s. 1354

Sevgilinin güzelliğinin bir zerresini bile kimse açıklayamamıştır. Onun yüzünün parlaklığı ay, güneş ve zühreden de ötedir. Güzelliği deprem ile göğe velvele salmıştır. Onun güzelliğinin sayfasını gül yüzüne benzetmek söz konusu bile olamaz.

Hüsñüñüñ şemmesini kimse idemedi beyân

Ruh u zülfüñ sıfatın gerçi ki haylî didiler Ahmedi D., 135/5, s.294

Rûşen ol kim yüzüñi bimediler anlar kim

Aña ay u gün ü yâ zühre-i ezher didiler Ahmedi D., 142/4, s.299

Zelzele arza göge velvele saldı hüsnün

Didiler âh bu ne mâh u bu ne insandı Nigârî D., 651/6, s. 384

Hüsnünün nüshasını beñzedicek gül yüzüne

Söz degüldür bu sözüñ tınma hey ebter didiler Müniri D., 95/3, s. 268

Güneş sevgilinin ay yüzü parlaklığında dolayı saklansa buna şaşılmaz. İlahi sırları bilenler bile sana benzer bir suret bulamadılar ve bulamazlar.

Çarha girdiyse bu vech ile güneş n'ola Münîr

Ol mehûñ gün yüzine zerrece beñzer didiler Müniri D., 95/5, s. 268

Sırr-ı lâhûtî bilenler saña beñzer sûret

Bulmadı bulmayısar hîç heyûlî didiler Ahmedî D., 135/6, s.294

11. Âşıkların Dile Getirdiği Güzellik

Sevgilinin güzellik unsurları dile getirilirken şair bazen sevgilinin niteliklerini âşık diliyle ortaya koyar.

Sevgilinin hançer gibi olan yan bakışının cana hayat vermesi dile getirilince ciğerleri yanmış olan âşıklar bir yudum su istemekteler.

Gördiler hançerüñün zahmı virür cânâ hayât

'Âşık-ı teşne-cigerler bir içim su didiler Baki D., 184/5, s.157

Sevgiliye can veren âşıklar onun yüze dökülüp cim şeklinde görünen saçlarını görünce sevgilinin boyuna elif, kaşlarına nun demişler. Böylece âşıklar, sevgiliye "cân" demiş oluyorlar.

Cân virenler saña cîmin görüben saçlarıñuñ

Kâmetüne elif ü kaşlarıña nûn didiler Ahmedî D., 211/4, s. 352

Saçına, cihan halkı temiz kıvrıcık saç dediklerinde, âşık, aynı saç için, güzel kokulu ince sümbül demiştir.

Zülfine ca'd-ı mutarrâ dediler halk-ı cihân

Ben derin sünbül-i hoş-bûy-ı letâfetdür bu Beyanî D., 644/4, s. 450

12. Bir Soru Karşısında Dile Getirilen Güzellik

Âşık sevgili ile ilgili merak ettiği bir durumu soru şeklinde sevgiliye ya da sevgiliyle ilgisi olanlara yöneltir. Aldığı cevabı dediler ifadesiyle sunar. Böylece sevgili ile ilgili bir özelliği başkasından öğrenerek şiirinde dile getirir.

Âşık, sevgilinin saçı ve yüzündeki tüyleri ile ilgili soru sorduğunda, sevgilinin yaktığı gönlün ah ateşlerinin dumanıyız, cevabını alır.

Zülf ü hatına aslını sordumdı didiler

Bir sūhte-dilüñ eser-i dūd-ı âhıyuz Emri D., 206/4

Âşık sevgilinin izi tozunu sorduğunda, sürme ve misk cevap olarak sevgilinin bulunduğu yerin yolunun tozu yanında bize de toprak mı denir, dediler.

İzi tozını sordum kühl ile müşge didiler kim

Gubâr-ı râh-ı kûy-ı yâr yanında ne hâküz biz Emri D., 215/3

Âşığın ah çekip ciğer yakan yaranın çaresi nedir sorusuna, sabret, eğer sadık âşık isen yan, demişler.

Çâre-i dâğ-ı ciger-sûz nedir âh didim

Sabr kıl 'âşık-ı sâdıksan eger yan didiler Nigârı D., 196/4, s.125

Âşık, sevgilinin bulunduğu toprağın değerini sorduğunda, iki dünyanın mülkünün fiyatı verilse az gelir, cevabını alır. Âşık, gonca ağızlı güzeli görüp bu nasıl bir candır diye sorduğunda, süslü yanaklı sevgili özge candır, cevabını alır. Âşık, gözüme güzel göründü kim bu diye sorduğunda, güzellik bahçesinde salınan selvidir, cevabını alır.

Didim âyâ ne olur kıymet-i hâk-i derin

Mülk-i dâreyni ana fiet-i erzân didiler Nigârı D., 196/7, s.125

Bugün bir gonca-fem gördüm didüm kim hey ne cândur bu

Didiler bu ruh-ı zîbâyı sorma özge cândur bu Mihri Hatun D., 136/1, s. 122

Didim âyâ ki bu kim 'aynıma ra'nâ görünür

Bâğçe-i hüsnede bir sero-i revândır didiler Nigârı D., 202/2, s. 129

Âşık sevgilinin eşiği başında gönül sahiplerini görüp kıyamet mi diye sorunca, hey hey selvi boylu, cevabını alır.

Ser-i kûyunda kim erbâb-ı dil cem'iyetin gördüm

Kıyâmet mi didim hey hey didiler sero-kâmet var Nigârı D., 206/4, s. 132

Âşık, sevgilinin şekerli kırmızı dudağını her kime sordumsa, tekrar tekrar bal cevabını verdiler.

Ey gözüm nûrı senüñ la'l-i şeker-bâruñı ben

Her kime sordum ise şehd-i mükerrer didiler Müniri D., 95/2, s. 268

13. Rakiplerin Dile Getirdiği Güzellik

Sevgilinin iltifatını görmek için onun cömertlik kapısında bekleyen Bâkî'ye onu kıskanan rakipler, kim bilir ne zaman gelir, demişler.

İltifâtuñ göricek Bâkîye kapuñda şehâ

Hased ehli nice bir bunda gelür bu didiler Baki D., 184/1, s.157

14. Akıllı Olanların Dile Getirdiği Güzellik

Aklı olanların, âşık olanlara bakış tarzı farklı bir bakış açısıyla yansıtılır.

Aklı olanlar, sevgilinin gözünün fitnessini görünce, buna melek ve huriler dâhil herkes, aşırı bir sevgiyle bağlanıp kendinden geçer, demişler.

Aklı olanlar gözünüñ fitnessini göribenüñ

Melek ü hür dahı ola buña meftûn didiler Ahmedî D., 211/5, s. 352

15. Gönül Ehlinin Dile Getirdiği Güzellik

Gönül ehli, sevgilinin yüzüne Mevla'nın rahmeti, resmedilmiş ruh, cennet-i âlâ; yanağına parlak güneş, boyuna tuba ağacı, dudağına Kevser, saçının kıvrımlarına güzel kokulu çiçek olan şebbu, dudağına şarap, yenilenmiş bal ve sevgilinin kendisine de Huri demişlerdir.

Sevgilinin yüzü Allah'ın rahmeti olarak kendini gösterince, onun yoluna can vermenin üstünlüğü dile getirilmiştir. Çünkü yüz Allah'ın rahmetinin tecellisi olunca gerçekte can Allah'a verilmiş olur ve bu da her şeyden üstün sayılır. Yine sevgilinin yüzünün cennet-i âlâ olarak görülmesi Allah'ın güzelliğinin yüze tecellisi etmesi ile ele alınmalıdır. Allah'ın tecellisi yüze aksedince o yüz cennet-i âlâ olmaktadır.

Ehl-i dil sûretüñe rahmet-i Mevlâ didiler

Kamudan yoluña cân virmegi evlî didiler Ahmedî D., 135/1, s.293

Ehl-i diller yüzüñe rûh-ı musavver didiler

Teşne-cânlar lebüñe şehd-i mükerrer didiler Müniri D., 95/1, s. 268

Ehl-i diller yüzüñe cennet-i a'lâ didiler

Sây-e-i kaddüñe hemsây-e-i Tûbâ didiler T. Cafer Çelebi D., 29/1, s. 338

Sevgilini yanağı parlak güneş, boyu tuba ağacı, dudağı Kevser suyu olarak düşünülüp güneş ışığı, ağaç ve su bir araya getirilerek canlı bir tablo çizilmiştir.

Ehl-i dil yañağuna şemş -i münevver didiler

Boyuña tûbâ vü dudaguña kevser didiler Ahmedî D., 142/1, s.299

Ehl-i diller şiken-i zülfüne şebbû didiler

'Âlemi kıldı mu'attar nice şeb bu didiler Baki D., 184/1, s.157

Ehl-i diller yüzüne rahmet-i Mevlâ didiler

Tûtiyâdan ayağun toprağı evlâ didiler A. Rıdvan D., 227/1, s. 263

Şairin sevgilinin dudağını şaraba benzetmesini, gönül ehli memnuniyetle karşılamış ve bu ne renkli ve ne anlamlı bir mana, demişler.

Meye benzettümdü la'lüni ehl-i diller

Hey ne rengîn ü ne hoş ma'nâ bu ma'nâ didiler E. Nazmi D., 2207/4, s. 1244

Sevgiliye denk bir güzel olamayacağı için, sevgilinin benzetileceği en güzel varlık Huridir. Bu nedenle ona Huri demişlerdir.

Ehl-i diller görüb ol dilberi hûrî didiler

Buna mânenî güzel ola mı ya'nî didiler E.Nazmi D., 2206/1, s.1244

16. Nazar Ehlinin Dile Getirdiği Güzellik

Nazar ehli, nergis gibi sarhoş olmayan kişiler, sevgilinin gözüne nergis çiçeği demişlerdir.

Olmamışlardı nazar ehli nitekim nergis

Ol kişiler ki senün gözüne 'abher didiler Ahmedî D., 142/2, s.299

Nazar ehli, sevgilinin aşkına kutlu sultanın talihi, kapısının kulluğuna da büyük zenginlik demişlerdir.

'İşkuña ehl-i nazar baht-ı hümâyûn didiler

Kapuñuñ kulluğunu devlet-i efzûn didiler Ahmedî D., 211/1, s.352

Sevgilinin ağzını görenler ölümsüzlük suyuna susayıp sevgilinin şarap renkli dudağının âşıkları kendinden geçirdiğini söylemişlerdir.

Gören agzuñi aña teşne-durur Âb-ı Hayât

Cânları mest ider bu leb-i mey-gûn didiler Ahmedî D., 211/2, s. 35

Sevgilinin durumu nâfeye benzetilince sarhoş nergis hatırlanıp sevgiliye ahu demişlerdir.

Nâfeye beñzedicek hâlünü erbâb-ı nazar

Nergis-i mestüni yâd eyleyüp âhû didiler Baki D., 184/3, s.157

Nazar ehli sevgilinin yanağını görünce, gül bahçesine benzeyen güzel yüz üzerinde en güzel gül gördüklerini ifade etmişlerdir.

Ruh-ı dildârı görüp dediler erbâb-ı nazar

Gül-i ra'nâ-yı gülistân-ı melâhatdür bu Beyanî D., 644/3, s. 450

Nazar ehli sevgilinin yüzüne baktıkları zaman yüzüne güneş, yanağına ay demişlerdir.

Yüzüne ehl-i nazarlar nazar itdiği gibi

Mihr ü mehdür didiler cebhe vü ruhsârın için E. Nazmi D., 5197/2, s. 2769

Sevgilinin güzel yüzünün sayfalarını gören nazar ehli sevgilinin yüzünü güzellik defterine benzeterek onun yüzüne mana mecmuası demişlerdir.

Varak-ı şüret-i zîbânı görüp ehl-i nazar

Defter-i hüsnüñe mecmû'ü-i ma'nâ didiler T. Cafer Çelebi D., 29/4, s. 338

Sevgilinin yüzü cennet-i a'la güzelliği ise tecelli nurlarının parıltısı olarak dile getirilir.

Yüzüne ehl-i nazar cennet-i a'lâ didiler

Hüsnüne pertev-i envâr-ı tecellâ didiler K. Nizami D., 16/1, s. 135

17. Gayb Âleminde Yüzünü Görenlerin Dile Getirdiği Güzellik

Gayb ve şehadet âlemini görenler, Allah'ın tecelli nurunun sevgilinin yüzüne yansıdığını, sevgilinin yanağının tecelli nurlarının görüldüğü yer olduğunu dile getirirken, renk ustaları da Allah'ın sanatının sevgilinin yüzünde rengini bulduğunu belirtirler.

Âlem-i gayb u şehâdetde yüzüñ görenler

Düşüben hayrete zî-nûr-ı tecellî didiler Ahmedi D., 35/2, s.293

'Âlem-i gayb u şehâdetde gören ruhlarıñı

Bî-gümân mazhar-ı envâr-ı tecellâ didiler A. Rıdvan D., 227/2, s. 263

Sıbgatu'llah'dan yüzüñ ol rengi buldı kim anı

Görüben cân rengi budur didiler sabbâğlar Ahmedi D., 225/6, s. 362

Sonuç

Gazellerde demişler ifadesi ile sevgilinin güzellik unsurları farklı bakış açıları ele alınır. Farklı derece ve tabakalardaki insanların sevgiliyi ele alışı ve değerlendirişi dile getirilmiş olur. Şair, sevgiliyi anlatırken bir şekilde kendi düşüncelerine tanık tutmuş olur. Bir başkasının gözünden, duyumundan ya da hayalinden hareketle sevgiliyi anlatır. Bu anlatım şekliyle hem anlatıma kuvvet verilmiş hem de anlatımdaki inandırıcılık artırılmış olur.

Sevgilinin özellikleri, halkın sevgili hakkında konuştuklarının, bazılarının onunla ilgili söylediklerinin, sevgiliyi görenlerin, onu seyredenlerin, onun güzelliklerini işitenlerin dilinden ele alınır ve değerlendirilir. Toplum içerisinde saygı gören ve herkes tarafından değer verilen mana ehlinin, nazar ehlinin, akıl ehlinin, gönül ehlinin, gayp ve şehadet âleminde sevgiliyi görenlerin dediklerinden yola çıkılarak sevgilinin güzellikleri, klasik şiirdeki kalıplaşmış benzetme anlatım biçimiyle şiirde işlenir. Aşığın gözüyle ele alınan sevgili bir de aşığı yalanlayıp sevgiliyi gördükten sonra düşüncesi değişenlerin bakış açılarıyla ele alınır ve aşığın kendi haklılığı ortaya konulur. Rakibin bakış açısı ile sevgili ele alınırken rakip eleştirilir ve âşık kendisini haklı çıkarır.

Kaynakça

AKSOYAK İ. Hakkı. (2018), *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/58695,gelibolulu-mustafa-ali-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

ARSLAN, Mehmet. (2018), *Mihri Hâtun Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/58679,mihri-hatun-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

AVŞAR, Ziya. (2017), *Revânî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56143,revani-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

AYDEMİR, Yaşar. (2017), *Ahmedî Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10591,ahmedidivaniyasarakdoganpdf.pdf?0>

AYDEMİR, Yaşar. (2017), *Ravzî Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56190,ravzi-divanipdf.pdf?0> 18.11.2018

BAŞPINAR, Fatih. *Beyânî Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10599,beyani-bpdf.pdf?0> 16.11.2018

BİLGİN, Azmi. (2017), *Nigârî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55757,nigari-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, (1971). *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB Basımevi, İstanbul.

DEMİR, Hiclal. (2017), *Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz ve Dîvânı* Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54126,53959lazikizade-feyzullah-nafizdivanpdfpdf.pdf?0> 14.11.2018.

ERDOĞAN, Mustafa. (2017), *Bursalı Rahmî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0>14.11.2018.

ERSOY, Ersen. (2017), *Münirî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56095,muniri-divanipdf.pdf?0>14.11.2018.

ERÜNSAL, İsmail E. (2018), *Tâcî-Zâde Ca'fer Çelebi Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59332,taci-zade-cafer-celebi-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

HARMANCI, Esat. (2017), *Süheyli Dîvânı* Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0>14.11.2018.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55738,ahmed-i-ridvan-divanipdf.pdf?0> 03.12.2018

İPEKTEN, Haluk (1974). *Karamanlı Nizami Hayatı Edebi Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.

KAÇALIN Mustafa S. *Âhî Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10590,ahidivanimustafakacalinpdf.pdf?0> 6.11.2018

KAVRUK, Hasan. *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10655,seyhulislamyahyadivanihasan-kavrukpdf.pdf?0> 14.11.2018.

KAYA, Bayram Ali. (2017), *Azmizâde Hâletî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56159,azmizade-haleti-divanipdf.pdf?0>14.11.2018.

KURNAZ, Cemal, (1996). *Hayali Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB Basımevi, İstanbul.

KURTOĞLU, Orhan. (2018), *Bosnalı Âsım Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/58698,bosnali-asim-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

KÜÇÜK, Sebahattin. *Baki Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10596,bakidivanisabahattinkucukpdf.pdf?0> 16.11.2018

LEVEND, Ağâh Sırrı, (1984). *Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar)*, Enderun Kitapevi, İstanbul.

Macit, Muhsin. (2017), *Nedim Divanı* Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56214,nedim-divanipdf.pdf?0>14.11.2018.

SARAÇ, M.A.Yekta. *Emrî Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10607,emridivanipdf.pdf?0> 6.11.2018

SEFERCİOĞLU, M.Nejat. (2001). *Nev'î Divanı'nın Tahlili*, Akçağ Yayınları, Ankara.

TAŞ, Hakan. (2017), *Vahyî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55745,vahyi-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

ÜST, Sibel. (2018), *Edirneli Nazmî Dîvânı* Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57766,edirneli-nazmi-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

ÜST, Sibel. (2018), *Edirneli Nazmî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57766,edirneli-nazmi-divanipdf.pdf?0> 26.11.2018

ÜSTÜNER, Kaplan. (2017), *Yâver Dîvânı* Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55748,yaver-divanipdf.pdf?0> 14.11.2018.

YAŞAR, Aydemir. (2017), *Ravzî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56190,ravzi-divanipdf.pdf?0>14.11.2018.

YAZICI, Gülgün Erişen. (2017), *Kâmî Dîvânı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55977,kami-divani-pdf.pdf?0>14.11.2018.

ZAVOTÇU, Gencay. (2018). *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*, Umuttepe Yayınları, İzmit.

ZÜLFE, Ömer. (2010). *Hecrî Divanı*. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10618,hecripdf.pdf?0> 14.11.2018.